

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

УДК 342.95:343.144.5

Куценко Д. В. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4109-1482>

Правовий статус ініціатора проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа

Мета статті – дослідити необхідність оптимізації теоретичної та прикладної складових проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа. Завданням є вдосконалення правового й адміністративно-правового статусу ініціатора проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа. Основою методології наукового дослідження є загальні й спеціальні методи, прийоми наукового пізнання, використання яких обумовлено метою та завданням публікації. **Наукова новизна** полягає в тому, що в статті розглянуто питання ініціювання психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа в Україні. Проаналізовано нормативно-правове регламентування процедури проведення дослідження із застосуванням поліграфа. Досліджено сутність, елементи й види правового статусу ініціатора проведення таких досліджень. **Висновки.** Обґрунтовано необхідність покращити теоретичну та прикладну складові питань ініціювання проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа, а також удосконалення правового й адміністративно-правового статусу ініціатора проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа. Визначено категорії осіб, яких можна та не можна вважати ініціатором проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа. Сформульовано дефініцію поняття ініціатора проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа. Окреслено права й обов'язки такої особи. Встановлено обставини, які є обов'язковими для призначення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа. Надано пропозиції щодо вдосконалення нормативного закріплення правового статусу ініціатора проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа.

Ключові слова: поліграф; ініціатор; психофізіологічне дослідження; застосування; метод.

Вступ

Поліграф – технічний багатоканальний регистратор психофізіологічних реакцій людини гласного використання, за допомогою якого можна виявляти й фіксувати психофізіологічні реакції особи на певні стимули (подразники) шляхом перетворення її психофізіологічних показників активності з аналогових сигналів на цифрові, що відображаються у вигляді кривих на поліграмах.

Стимулами для цього процесу можуть бути певні запитання, фотографії, відео, речові докази, тобто все, що може провокувати психофізіологічну реакцію людини (Motliakh, Kostiuik, & Kutsenko, 2016, p. 7).

Протягом останніх років поліграф, або детектор брехні, застосовують у діяльності правоохоронних структур, бізнесу та житті пересічних громадян, зокрема, під час добору кандидатів для заміщення вакантних посад (кадровий скринінг), спеціальних (внутрішніх) перевірок і службових розслідувань, виконання завдань у межах розшукового, досудового й судового провадження тощо.

Актуальність цього напрямку засвідчують також поліграфологи: «Поліграф активно застосовують у системах кримінальної юстиції та національної безпеки низки країн, і його використання поширюється у усьому світі» (Honts, 2008).

Застосування поліграфа в сучасних умовах пов'язане з необхідністю посилення безпеки як у громадській, так і в державній сферах діяльності. Однак чимало питань щодо практики його використання потребують детального вивчення (Deulin, & Babich, 2018).

Будь-які суспільні відносини мають першоджерело – людину, яка їх ініціює. Не є винятком і процедура проведення перевірки із застосуванням поліграфа, яку завжди ініціює особа, приймаючи рішення про необхідність проведення цього дослідження. У зв'язку з ключовим значенням цього суб'єкта для факту й процедури проведення таких досліджень слід проаналізувати правовий та адміністративно-правовий статус ініціатора.

Мета і завдання дослідження

Мета публікації – обґрунтувати необхідність покращення теоретичної та прикладної складових ініціювання проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа.

Завданням статті є вдосконалення правового й адміністративно-правового статусу ініціатора проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа.

Виклад основного матеріалу

Чимало науковців вивчали загальні та окремі питання правового й адміністративно-правового статусу осіб, серед яких: В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, М. М. Алексейчук, С. М. Братусь, Ю. П. Битяк, В. Т. Білоус, О. М. Джу́жа, С. Д. Дубенко, П. В. Журавльов, Р. А. Калюжний, С. А. Карташов, В. В. Коваленко, О. В. Копан, О. В. Кузьменко, Б. М. Лазарев, В. І. Олефір, В. І. Осадчий, В. М. Плішкін, А. В. Савченко, О. Ф. Скакун, В. Д. Суценко, В. І. Ша́кун, В. К. Ша́рупа та ін.

Аспектам проведення досліджень із застосуванням поліграфа присвятили свої праці такі вчені: О. О. Алексєєв, Д. О. Алексєєва-Процюк, Д. С. Зубовський, М. Кузьменко, О. І. Мотлях, О. А. Назаров, О. М. Рибальченко, І. П. Усіков, Р. В. Черненко, В. О. Шаповалов та ін.

Попри вагомий внесок цих науковців у розроблення окреслених питань, правовий та адміністративно-правовий статус ініціатора залишається майже не дослідженим.

Актуальність цього питання засвідчують результати проведених автором 75 опитувань поліграфологів, які працюють у правоохоронних і приватних структурах. За результатами анкетування було отримано 64 відгуки щодо проблем у спілкуванні з ініціаторами.

Питання добору якісних кандидатів для заміщення вакантних посад (кадровий скринінг), необхідності проведення спеціальних (внутрішніх) перевірок і службових розслідувань можуть виникати у сфері діяльності державних правоохоронних структур, бізнесу або приватних організацій. Для вирішення їх за допомогою поліграфа потрібні підстави, реалізуючи які, ініціатор вступає у відповідні правові відносини. У сфері приватних відносин необхідна добровільна згода особи, яку перевіряють (наприклад подружжя), для врегулювання загальних інтересів. Ці правовідносини регламентують, наприклад, положеннями Цивільного або Сімейного кодексів. У бізнес-секторі апелюють до законодавства у сфері праці. У разі застосування поліграфа правоохоронними органами важливо дотримуватися певних засад і гарантій, а також зазначати адміністративно-правовий статус ініціатора.

Ініціювавши проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа, ініціатор стає однією з ключових фігур цього процесу, від якої також залежить об'єктивність результату.

Відносини між особою та державою закріплені різними правовими аспектами, що в сукупності визначають правовий статус учасника правовідносин.

Слушно зазначають В. В. Сухонос і Є. В. Сухоновська, що в юридичній літературі є декілька підходів до визначення сутності катего-

рії «правовий статус» та його структури (Sukhonos, & Sukhonovska, 2017, p. 87).

Правовий статус, констатує Л. А. Луць, – це закріплені у відповідних джерелах права та гарантовані державою суб'єктивні права і юридичні обов'язки особи (Luts, 2007, p. 124).

Науковець Б. Я. Кофман обстоює думку, згідно з якою правовому статусу притаманні такі риси: 1) це відображення волі держави; 2) його зміст, що є стабільним, змінюється не з волі осіб, а з волі законодавця; 3) елементи правового статусу – загальні (статусні) права та обов'язки суб'єкта об'єктивного права, його юридична відповідальність – закріплені у формі правових приписів (Kofman, 2019, p. 39).

Правовий статус, вважає О. Ф. Скакун, – це система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, на підставі яких індивід як суб'єкт права координує свою поведінку в суспільстві (Skakun, 2011, p. 59).

Структуру правового статусу А. М. Колодій та А. Ю. Олійник визначають за такими елементами: статусні правові норми й правові відносини; суб'єктивні права, свободи та юридичні обов'язки; громадянство; правові принципи і юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб'єктність; юридична відповідальність (Kolodii, & Oliiuk, 2008, p. 174).

На думку А. В. Панчишина, до структури правового статусу належать: правові норми, що визначають статус; основні права, свободи, законні інтереси й обов'язки; правосуб'єктність; правові принципи; громадянство; гарантії прав і свобод; юридична відповідальність; правовідносини загального типу (Panchyshyn, 2010, p. 95-96).

Дослідник І. О. Федотова класифікує правовий статус за такими видами:

1) загальний (конституційний). Загальний правовий статус залишається єдиним для всіх громадян держави, є базовим і вихідним. Цей статус визначений Конституцією країни, не залежить від конкретних обставин. Інші статуси, що виникають у суб'єкта правовідносин, доповнюють його;

2) спеціальний (родовий) статус відображає особливості правового становища певних суб'єктів або їх категорій. Ґрунтуючись на загальному статусі, він характеризує певну категорію суб'єктів, для якої встановлює додатковий комплекс прав та обов'язків;

3) галузевий статус визначає особливості прав та обов'язків суб'єктів у певній сфері суспільних відносин. Конкретизуючи загальний статус нормами галузевого законодавства, галузевий статус може мати певні особливості. Виокремлюють адміністративно-правовий, цивільно-правовий, фінансово-правовий, кримінально-правовий, митно-правовий та інші статуси;

4) індивідуальний статус визначає правові можливості й обов'язки конкретного суб'єкта. Він є найдинамічнішим (динаміка залежить від змін у житті та діяльності суб'єкта), становить сукупність персоніфікованих прав та обов'язків (Fedotova, 2012).

Науковці порушують логічне питання: «Чому структура правового статусу особи відрізняється від структури його адміністративно-правового статусу?». Відповідь пов'язують із тим, що відносини між особою та іншими суб'єктами обмежені адміністративно-правовим регулюванням – вони виникають, закріплюються та розвиваються на підставі використання норм адміністративного права та в межах відносин, у яких одним із суб'єктів є орган публічної влади (Humin, & Priakhin, 2014, p. 34).

Наукова новизна

Вважаємо, що будь-який правовий статус уособлює складне поєднання різних правомочностей.

Досліджуючи правовий статус ініціатора, слід урахувати, що ним можуть бути як фізичні особи – громадяни України, іноземці й особи без громадянства, так і посадові особи та державні службовці.

Автори законопроекту «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі» вважають ініціаторами й категорію юридичних осіб ("Proekt Zakonu Ukrainy", 2016).

З огляду на сучасний рівень цільового нормативного регулювання питання призначення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа, слід зауважити, що під час вивчення правового статусу ініціатора доречно насамперед визначити його адміністративно-правовий статус.

Великий юридичний словник тлумачить адміністративно-правовий статус фізичних і юридичних осіб як сукупність їхніх прав та обов'язків, урегульованих адміністративно-правовими нормами, які реалізуються в адміністративно-правових відносинах. Елементами такого статусу є їхня адміністративна правоздатність і дієздатність, а також права, обов'язки та відповідальність цих суб'єктів, передбачені нормами адміністративного права (Mal'ko, 2009, p. 138).

Науковець Л. В. Крупнова зазначає, що до складу адміністративно-правового статусу працівника державної виконавчої служби слід відносити права, обов'язки та відповідальність (Kрупнова).

На думку Н. В. Янюк, структурно адміністративно-правовий статус посадової особи містить такі елементи: 1) службові повноваження (обов'язки та права, які визначають межі здійснюваних посадовими особами управлінських функцій); 2) юридичну відповідальність, що залежить від особливостей посадових обов'язків і

прав; 3) соціально-правові гарантії, які створює держава для належної реалізації повноважень посадовими особами (Yaniuk, 2002).

Попри широкий спектр поглядів, зазначають О. М. Гумін та Є. В. Пряхін, майже всі вчені виокремлюють права й обов'язки у складі адміністративно-правового статусу особи, а стосовно решти елементів їхні позиції різняться (Humin, & Priakhin, 2014, p. 34).

Актуальність імплементації поліграфа в суспільні відносини поступово втілюється у формування нормативного регламентування порядку його застосування. Зокрема, така тенденція стосується правоохоронних органів. Прогресивним у цьому сенсі можна вважати період з 2015-го до 2017 року, коли було прийнято закони України «Про Національну поліцію» ("Zakon Ukrainy", 2015, No. 580-VIII) та «Про Державне бюро розслідувань» ("Zakon Ukrainy", 2015, No. 794-VIII), у яких уперше на законодавчому рівні йдеться про поліграф. У Законі України «Про Державне бюро розслідувань» проведенню психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа присвячено статтю 26.

Також у цей період було прийнято низку відомчих наказів у правоохоронних органах України, до яких належать:

– наказ Міністерства доходів і зборів України «Про використання поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів та його територіальних органів» від 2 серпня 2013 року № 329 ("Nakaz Ministerstva dokhodiv", 2013);

– наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України» від 14 квітня 2015 року № 164 ("Nakaz Ministerstva oborony", 2015);

– постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань» від 11 травня 2017 року № 449 ("Postanova Kabinetu Ministriv", 2017);

– наказ Генеральної прокуратури України «Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України» від 12 червня 2017 року № 180 ("Nakaz Heneralnoi prokuratury", 2017);

– наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування особового складу Національної гвардії України з використанням поліграфа» від 1 вересня 2017 року № 749 ("Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav", 2017, No. 749);

– наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок викори-

стання поліграфів у Національній поліції України» від 13 листопада 2017 року № 920 ("Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav", 2017, No. 920).

Проаналізувавши зазначені документи, можна дійти висновку, що:

1) жодний із чинних нормативно-правових актів України не містить загального визначення поняття «ініціатор проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа»;

2) на законодавчому рівні не визначено, хто може бути ініціатором проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа;

3) на рівні відомчих наказів закріплено перелік посадових осіб, які можуть ініціювати процедуру проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа.

Ініціатором опитування в Міністерстві оборони та Збройних силах України можуть бути Міністр оборони України та його заступники, начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних сил України та його заступники, керівники структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних сил, а також особа, щодо якої висунуто сумніви стосовно правдивості наданої нею інформації (у разі наявності її письмового клопотання про проведення опитування з метою спростування цих сумнівів).

У Національній гвардії України ініціатором опитування визначають командувача Національної гвардії України та його заступників, керівників структурних підрозділів Головного управління Національної гвардії України, начальників (командирів) територіальних управлінь, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Нацгвардії.

Ініціатором дослідження в Державному бюро розслідувань може бути директор Бюро, його заступники, керівники територіальних органів і спеціальних підрозділів, а також працівник Бюро, щодо якого висунуто документально підтвержені сумніви стосовно правдивості наданої ним інформації (у разі наявності письмової заяви про надання добровільної згоди на проведення дослідження для спростування таких сумнівів).

У прокуратурі – керівник органу прокуратури, його перші заступники й заступники, які діють у межах своїх повноважень, особа, уповноважена на проведення службового розслідування (перевірки), начальник Департаменту кадрової роботи та державної служби, начальник відділу роботи з кадрами Головної військової прокуратури, керівники кадрових підрозділів регіональних прокуратур (військових прокуратур регіонів).

У Національній поліції – керівник, перші заступники і заступники керівника центрального органу управління поліцією, керівник структурного підрозділу центрального органу управління

поліцією, керівники, перші заступники і заступники керівника територіального органу поліції, начальник Департаменту кадрового забезпечення й особа, уповноважена на проведення службового розслідування (перевірки).

Для кожної структури передбачено різний рівень посадових осіб, які можуть бути ініціатором: від перших керівників до осіб, уповноважених на проведення службового розслідування.

Слід також акцентувати, що деякі норми зазначених вище наказів ініціаторами визначають осіб, які є суб'єктами таких досліджень і шляхом застосування поліграфа прагнуть довести свою непричетність ("Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav", 2017, No. 749, p. 1.2; "Postanova Kabinetu Ministriv", 2017, p. 7). Таке формулювання, на нашу думку, не є коректним, оскільки завдання має давати особа, яка уповноважена призначати проведення певної перевірки. В окресленому випадку ініціатива на проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа належить особі, яка прагне довести правдивість наданої нею інформації. Проте будь-яка службова особа не має права зобов'язати поліграфолога провести перевірку щодо неї. Особа, яка прагне довести правдивість наданої нею інформації, має клопотати щодо проведення стосовно неї такого дослідження або на договірних засадах ініціювати дослідження в приватного поліграфолога, а потім додавати отримані результати до матеріалів справи. Тобто особа, яка бажає довести правдивість наданої нею інформації, буде не ініціатором, а заявником.

Необхідними умовами для набуття особою статусу ініціатора є такі:

1) особа має обіймати певну посаду, компетенція якої безпосередньо або опосередковано передбачає можливість ініціювати процедури проведення перевірки на поліграфі. У більшості випадків компетенцію посадової особи визначено її функціональними обов'язками та нормативно-правовими актами, якими особа керується під час своєї професійної діяльності;

2) особа має «вести» певне провадження (кримінальне, службове, добір кадрів тощо), за яким вона призначає дослідження;

3) об'єктивно мають бути підстави, відповідно до яких в особи виникає право ініціювати дослідження;

4) особа має реалізувати право ініціювати проведення дослідження шляхом даного в належному порядку завдання поліграфологу.

Основними складовими, які, на думку вчених, формують адміністративно-правовий статус особи, є її права й обов'язки.

Аналізуючи чинні нормативно-правові акти, слід виокремити такі обов'язки ініціатора:

1) сформулювати питання, які підлягають з'ясуванню під час проведення дослідження, або

тематику запитань з подальшим їх узгодженням із поліграфологом;

2) оформити завдання, зазначивши відомості про себе (ПІБ, посада, звання тощо), мету проведення дослідження, підпис надати поліграфологу;

3) надати завданню гриф обмеження доступу відповідно до чинного законодавства. Гриф обмеження доступу документів з результатами дослідження буде відповідати грифу, наданому завданню. Надалі забезпечувати конфіденційність інформації про опитування особи з використанням поліграфа;

4) організаційно та оперативно забезпечувати опитування на всіх етапах, зокрема явку особи у встановлені строк і місце. Ініціатор визначає час проведення перевірки в разі її перенесення поліграфологом унаслідок виявлення в досліджуваної особи протипоказань до проведення перевірки. За потреби залучає перекладача;

5) здійснювати контроль за роботою поліграфолога в деяких випадках ("Nakaz Ministerstva dokhodiv", 2013, р. 1.; "Nakaz Ministerstva oborony", 2015, р. 8.5);

6) відповідати за забезпечення умов проведення згідно з установленими вимогами, зокрема:

– безпечність місця проведення дослідження для здоров'я об'єкта опитування;

– відсутність дискомфорту в об'єкта опитування під час проведення опитування;

– шумо- і перешкодозахищеність;

– можливість належного розміщення поліграфа та спеціалістів-поліграфологів.

Ініціатор має надати поліграфологу необхідну інформацію щодо обставин події, які є причиною перевірки, й отримати довідку за результатами дослідження.

Про права в цих нормативно-правових актах ідеться лише стосовно особи, яка підлягає дослідженню. Можна припустити, що ініціатор має право:

1) призначити проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа;

2) звертатися до поліграфолога за роз'ясненням отриманих результатів дослідження;

3) призначити додаткове (у разі виникнення додаткових питань щодо обставин справи) або повторне (у разі виникнення обґрунтованої підозри стосовно необ'єктивності результатів) психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа.

Ще одним елементом, який належить до структури адміністративно-правового статусу, вважають юридичну відповідальність. Вона є одним із видів соціальної відповідальності, їй притаманні формальна визначеність, обов'язкове дотримання правових норм, державний контроль

за їх виконанням, застосування до правопорушника державного примусу.

Традиційним у юридичній літературі є твердження, що юридична відповідальність – реакція держави на правопорушення. Це означає, що суб'єкт, порушивши правову норму, має зазнати певних втрат. Зв'язок прав, обов'язків і юридичної відповідальності є беззаперечним, оскільки за порушення прав і недотримання обов'язків передбачено юридичну відповідальність (Humip, & Priakhin, 2014, р. 34).

Аналіз положень нормативно-правових актів дає змогу стверджувати, що в законодавстві України відповідальність ініціатора передбачена лише за порушення порядку обліку, зберігання, використання та знищення матеріалів опитування, які містять інформацію з обмеженим доступом.

Ініціатор також підлягає відповідальності у випадках зловживання або перевищення владних повноважень у разі безпідставного призначення досліджень або з'ясування обставин, які не стосуються конкретного провадження.

Висновки

Адміністративно-правовим статусом ініціатора проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа слід вважати закріплене нормами права становище особи в системі суспільних відносин, пов'язаних із фактом ініціювання проведення дослідження із застосуванням поліграфа, призначене виконувати певні завдання, що стоять перед ним або юридичною особою, у якій він працює.

Необхідно комплексно закріпити основні елементи адміністративно-правового статусу ініціатора (права, обов'язки, відповідальність) у нормативно-правових актах, які регламентують діяльність, пов'язану з проведенням перевірок із застосуванням поліграфа. Також слід нормативно закріпити й використовувати дефініцію терміна «ініціатор проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа».

Особу слід вважати ініціатором з моменту надання належно підготовленого завдання виконавцю, тобто поліграфологу.

Ініціатором проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа є особа, яка за наявності відповідних підстав реалізувала власні права (повноваження) шляхом надання завдання поліграфологу щодо проведення дослідження із застосуванням поліграфа.

Правовий статус ініціатора потребує подальшого наукового аналізу, зокрема у випадку додаткового нормативного регламентування сфери досліджень із застосуванням поліграфа.

REFERENCES

- Deulin, D., & Babich, S. (2018). Using of the possibilities of psycho-diagnostic software module within the instrumental detection of deception. *Applied psychology and pedagogy*, 3(3), 80-90. doi: https://doi.org/10.12737/article_5b1ee57f9be059.87820758.
- Fedotova, I.O. (2012). Teoretychni aspekty vyznachennia zmistu ta elementiv pravovoho statusu subiektiv mytynykh pravovidnosyn [Theoretical aspects of definition of the content and elements of the legal status of subjects of customs relations]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy, Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine*, 1, 7-12. Retrieved from [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/vamsup_2012_1\(8\)_1.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/vamsup_2012_1(8)_1.pdf) [in Ukrainian].
- Honts, C.R. (2008). Polygraph and Polygraph Techniques. *Encyclopedia of Psychology and Law*. doi: <http://dx.doi.org/10.4135/9781412959537.n231>.
- Humin, O.M., & Priakhin, Ye.V. (2014). Administratyvno-pravovyi status osoby: poniattia ta struktura [The administrative and legal status of a person: the concept and structure]. *Nashe pravo, Our right*, 5, 32-37 [in Ukrainian].
- Kofman, B.Ya. (2019). Pravovyi status liudyny i hromadianyna ta pravovi stany osobystosti v umovakh rozvytku hromadianskoho suspilstva: do pytannia transformatsii [Legal status of man and citizen and legal status of personality in the conditions of development of civil society: to the question of transformation]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, 36-43. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.01.04> [in Ukrainian].
- Kolodii, A.M., & Oliinyk, A.Yu. (2008). *Prava, svobody i oboviazky hromadianyna v Ukraini [Rights, freedoms and duties of a citizen in Ukraine]*. Kyiv: Pravova yednist [in Ukrainian].
- Krupnova, L.V. *Administratyvno-pravovyi status pratsivnyka derzhavnoi vykonavchoi sluzhby Ukrainy [Administrative and legal status of the employee of the state executive service of Ukraine]*. Retrieved from http://disertaciya.org.ua/disertaciya_1_117.html [in Ukrainian].
- Luts, L.A. (2007). *Zahalna teoriia derzhavy ta prava [General theory of state and law]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
- Malko, A.V. (Ed.). (2009). *Bolshoi yuridicheskii slovar [Large legal dictionary]*. Moscow: Prospekt [in Russian].
- Motliakh, O.I., Kostyuk, V.L., & Kutsenko, D.V. (2016). *Psykhofiziologichni doslidzhennia z vykorystanniam polihrafa v praktytsi rozsliduvannia zlochyniv [Psychophysiological studies using a polygraph in the practice of crime investigation]*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].
- Nakaz Heneralnoi prokuratury Ukrainy "Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vykorystannia polihrafa v diialnosti orhaniv prokuratury Ukrainy": vid 12 cherv. 2017 r. No. 180 [Order of the General Prosecutor's Office of Ukraine "On approval of the Instruction on the use of the polygraph in the activities of the prosecutor's office of Ukraine" from June 12, 2017, No. 180]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0764-17> [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva dokhodiv i zboriv Ukrainy "Pro vykorystannia polihrafiv u diialnosti Ministerstva dokhodiv i zboriv ta yoho terytorialnykh orhaniv": vid 2 serp. 2013 r. No. 329 [Order of the Ministry of Income and Assembly of Ukraine "On the use of polygraphs in the activities of the Ministry of Income and Assembly and its territorial bodies" from September 2, 2013, No. 329]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1748-13> [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy "Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok orhanizatsii ta provedennia opytuvannia personalu z vykorystanniam polihrafa u Ministerstvi obrony Ukrainy ta Zbroinykh Sylakh Ukrainy": vid 14 kvit. 2015 r. No. 164 [Order of the Ministry of Defense of Ukraine "On approval of the Instruction on the procedure for organizing and conducting interviews with polygraph staff in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine" from April 14, 2015, No. 164]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0477-15>. doi: <https://doi.org/10.33445/sds.2018.8.6.3> [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav "Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok orhanizatsii ta provedennia opytuvannia osobovoho skladu Natsionalnoi hvardii Ukrainy z vykorystanniam polihrafa": vid 1 veres. 2017 r. No. 749 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On approval of the Instruction on the procedure for organizing and conducting a survey of the personnel of the National Guard of Ukraine using a polygraph" from September 1, 2017, No. 749]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-17>. doi: <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15.8> [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav "Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vykorystannia polihrafiv u Natsionalnii politsii Ukrainy": vid 13 lystop. 2017 r. No. 920 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On approval of the Instruction on the procedure for the use of polygraphs in the National Police of Ukraine" from November 13, 2017, No. 920]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17>. doi: <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15.8> [in Ukrainian].
- Panchyshyn, A.V. (2010). Poniattia, oznaky ta struktura katehorii "pravovyi status" [Concept, features and structure of the category "legal status"]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava, Journal of the Kyiv University of Law*, 2, 95-98 [in Ukrainian].
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia psykhofiziologichnoho doslidzhennia iz zastosuvanniam polihrafa u Derzhavnomu biuro rozsliduvan": vid 11 trav. 2017 r. No. 449 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the procedure for conducting a psycho-physiological study with the use of a polygraph at the State Bureau of Investigations" from May 11, 2017, No. 449]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-%D0%BF> [in Ukrainian].

- Proekt Zakonu Ukrainy "Pro zakhyst prav osib, yaki prokhodiat opytuvannia (doslidzhennia) na polihrafi": vid 17 liut. 2016 r. No. 4094 [Draft law of Ukraine "On the protection of the rights of persons who are interviewed (research) on a polygraph" from February 17, 2016, No. 4094]. (n.d.). *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4094&skl=9 [in Ukrainian].
- Skakun, O.F. (2011). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]* (2nd ed.). Kyiv: Alerta; TsUL [in Ukrainian].
- Sukhonos, V.V., & Sukhonovska, Ye.V. (2017). Pravovy status prokurora v systemi orhaniv derzhavnoi vlady Ukrainy [Legal status of the prosecutor in the system of state authorities of Ukraine]. *Pravovi horyzonty, Legal horizons, 10(23)*, 85-91. doi: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2018.i10.p85> [in Ukrainian].
- Yaniuk, N.V. (2002). Administratyvno-pravovy status posadovoi osoby [Administrative status of an official]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Derzhavne biuro rozsliduvan": vid 12 lystop. 2015 r. No. 794-VIII [Law of Ukraine "About the State Bureau of Investigations" from November 12, 2015, No. 794-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 6*, 55 [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu politsiu": vid 2 lyp. 2015 r. No. 580-VIII [Law of Ukraine "About the National Police" from July 2, 2015, No. 580-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 40-41*, 379 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Deulin D., Babich S. Using of the possibilities of psycho-diagnostic software module within the instrumental detection of deception. *Applied psychology and pedagogy*. 2018. Vol. 3. No. 3. 2018 P. 80–90. doi: https://doi.org/10.12737/article_5b1ee57f9be059.87820758.
- Федотова І. О. Теоретичні аспекти визначення змісту та елементів правового статусу суб'єктів митних правовідносин. *Вісник Академії митної служби України*. 2012. № 1. С. 7–12. (Серія «Право»). URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vamsup_2012_1\(8\)_1.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vamsup_2012_1(8)_1.pdf).
- Honts C. R. Polygraph and Polygraph Techniques. *Encyclopedia of Psychology and Law*. doi: <http://dx.doi.org/10.4135/9781412959537.n231>.
- Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 32–37.
- Кофман Б. Я. Правовий статус людини і громадянина та правові стани особистості в умовах розвитку громадянського суспільства: до питання трансформації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 1. С. 36–43. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.01.04>.
- Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права, свободи і обов'язки громадянина в Україні: підручник. Київ: Правова єдність, 2008. 350 с.
- Крупнова Л. В. Адміністративно-правовий статус працівника Державної виконавчої служби України. URL: http://disertaciya.org.ua/disertaciya_1_117.html.
- Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: навч.-метод. посіб. Київ: Атіка, 2007. 412 с.
- Большой юридический словарь / под ред. А. В. Малько. М.: Проспект, 2009, 505 с.
- Мотлях О. І., Костюк В. Л., Куценко Д. В. Психофізіологічні дослідження з використанням поліграфа в практиці розслідування злочинів: метод. рек. Київ: Освіта України, 2016. 73 с.
- Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України: наказ Генеральної прокуратури України від 12 черв. 2017 р. № 180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0764-17>.
- Про використання поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів та його територіальних органів: наказ Міністерства доходів і зборів України від 2 серп. 2013 р. № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1748-13>.
- Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 14 квіт. 2015 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0477-15>. doi: <https://doi.org/10.33445/sds.2018.8.6.3>.
- Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування особового складу Національної гвардії України з використанням поліграфа: наказ МВС України від 1 верес. 2017 р. № 749. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-17>. doi: <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15.8>.
- Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України: наказ МВС України від 13 листоп. 2017 р. № 920. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17>. doi: <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15.8>.
- Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.
- Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань: постанова Кабінету Міністрів України від 11 трав. 2017 р. № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-%D0%BF>.
- Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі: проект Закону України від 17 лют. 2016 р. № 4094. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4094&skl=9.
- Скаун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. 520 с.

Сухонос В. В., Сухоновська Є. В. Правовий статус прокурора в системі органів державної влади України. *Правові горизонти*. 2017. № 10 (23). С. 85–91. doi: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2018.i10.p85>.

Янюк Н. В. Адміністративно-правовий статус посадової особи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2002. 168 с.

Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листоп. 2015 р. № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 55.

Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2019

Kutsenko D. – Ph.D in Law, Senior Research Fellow, Leading Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Psychological Support and Psychophysiological Researches of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4109-1482>

The Legal Status of the Initiator of Psychophysiological Research using a Polygraph

The purpose of the study is the need to improve the theoretical and applied components of initiating psychophysiological research using a polygraph as well as defining and improving the legal and administrative-legal status of the initiator of psychophysiological research using a polygraph. The basis of the methodology of scientific research are general and special methods, methods of scientific knowledge, the use of which is determined by the purpose and objectives of the study. Scientific novelty. Issues of initiation of psycho-physiological researches with the use of polygraph in Ukraine are considered. The current state of regulatory legal regulation of the procedure for carrying out the research with the use of polygraph and the person to be initiated by this study is analyzed. The essence elements and types of legal status are analyzed. Conclusion. The necessity of improvement of theoretical and applied components of issues of initiation of psycho-physiological researches with the use of a polygraph is determined as well as improvement of the legal and administrative legal status of the initiator of psycho-physiological researches with the use of polygraph. Certain categories of people who can and can't be considered as initiators of psycho-physiological research with the use of polygraph. A universal determination of the initiator of a psychophysiological study with the use of a polygraph is formulated. The rights and obligations of such person are defined. Formulated circumstances the obligatory presence of which will allow the appointment of conducting psychophysiological studies using a polygraph. Offered suggestions for improving the normative strengthening of the legal status of the initiator of psycho-physiological research using polygraph.

Keywords: polygraph; initiator; psychophysiological research; use; method.